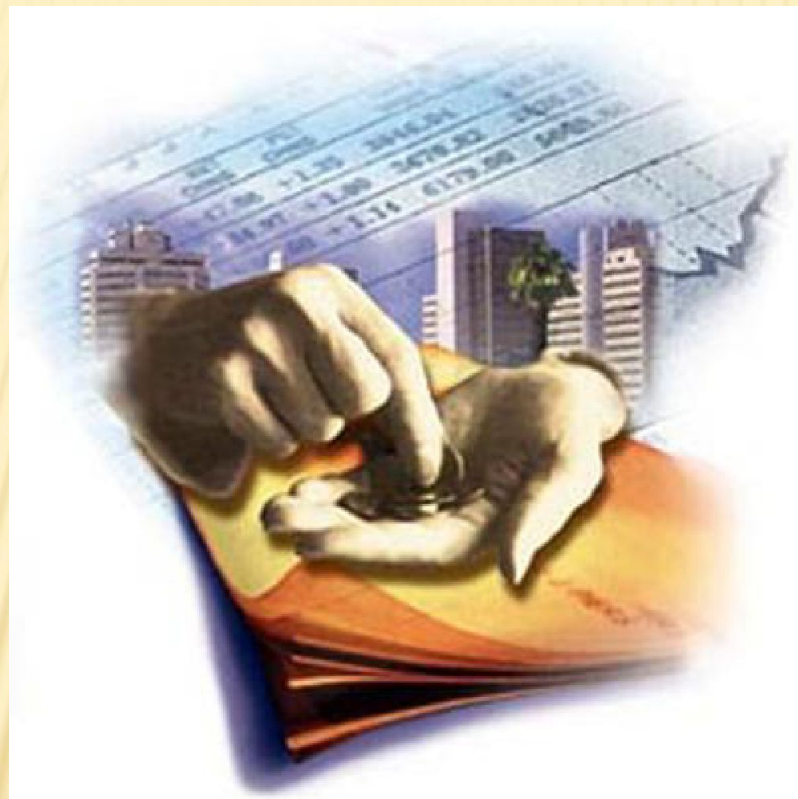

Економікс – наука і господарство

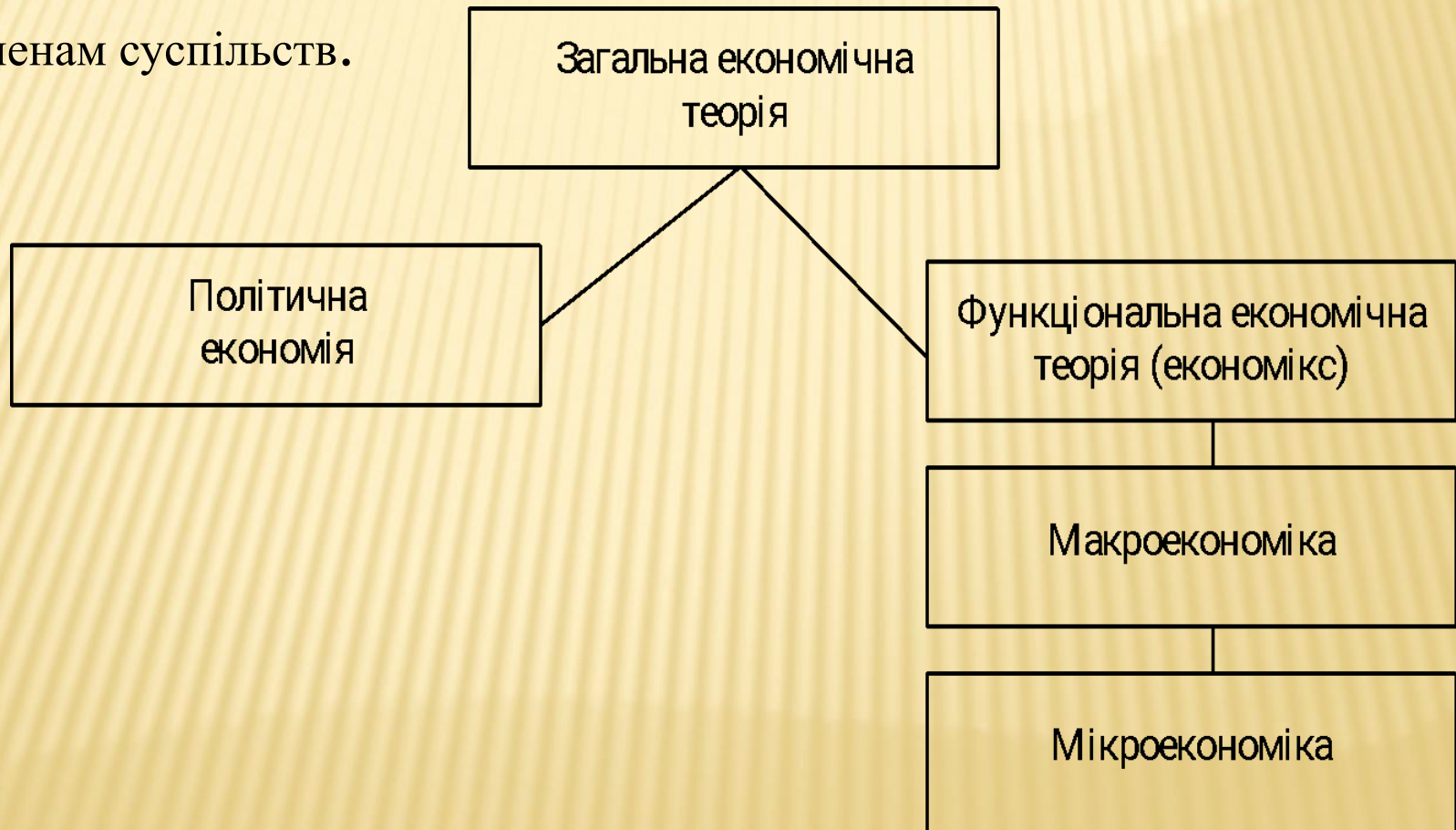

Тема 1. Предмет, метод, зміст і завдання «Економікс»

План

1. Предмет, суб'єкти економікс. Базові економічні поняття, їх взаємодія.
2. Поняття економічної системи суспільства, її структура та характеристика окремих елементів.
3. Ринкова економіка, її суть, цілі, принципи і структура.
4. Суспільне виробництво, його суть, структура, фази.
5. Методи економічного аналізу. Крива виробничих можливостей.
6. Становлення і розвиток економікс.

Основні цілі економічної науки – відкриття та формулювання економічних законів;
пояснення як працюють господарства;
передача отриманих результатів для повсякденного використання членам суспільств.

Предметом „Економікс” є закономірності функціонування ринкового господарства та обґрунтування вибору суб'єктами ринку способів оптимального використання обмежених ресурсів з метою задоволення потреб окремих економічних суб'єктів та суспільства в цілому на мікро- та макрорівні

Структура економікс

Мікроекономіка, яка вивчає:

- економічну поведінку окремих економічних суб'єктів – споживачів і виробників, власників ресурсів
- закономірності функціонування окремих видів ринків

Макроекономіка, яка аналізує:

- економічну поведінку сукупних суб'єктів економіки
- закономірності функціонування національної економіки загалом

Економічні закони – об’єктивні, постійні, стійкі причинно-наслідкові взаємозв’язки між економічними явищами чи процесами. Виникають лише в процесі економічної діяльності і змінюються разом із нею.

Економічне мислення – це узагальнена система уявлень, понять, знань, теорій, що відображають умови економічного життя, тобто переосмислення отриманої інформації, її відтворення та відображення,

Може бути двох типів:

- ⊙ буденне, що формується на рівні життєвого досвіду,
- ⊙ наукове, тобто пов’язане з використанням понятійного та категоріального наукового апарата на професійному рівні.

ТРИ ГОЛОВНІ ПИТАННЯ ЄКОНОМІКИ

Що робити? Які з можливих товарів і послуг повинні бути вироблені в даному економічному просторі?

Як виробляти? При якій комбінації виробничих ресурсів і з використанням якої технології повинні бути зроблені товари і послуги, що вибрані з можливих варіантів?

Для кого виробляти? Хто буде купувати обрані товари ?

домашнє господарство – об'єднання свідомо організованих осіб на основі спільного формування й використання ресурсного потенціалу та бюджету на принципах взаємодопомоги. Ця самостійна економічна одиниця має визначену внутрішню функціональну структуру та економічну поведінку.

Вона є ланкою суспільного відтворення та реалізації економічних відносин приватної власності на фактори виробництва з метою задоволення як власних потреб та інтересів, так і суспільства в цілому. До складу домогосподарства входять одна або декілька осіб. На ринку товарів та послуг домашнє господарство виступає як покупець, на ринку ресурсів – як продавець власних факторів виробництва;

фірма (товаровиробник) – економічна одиниця, яка **самостійно приймає рішення щодо використання факторів виробництва з метою виготовлення продукції та її продажу**. На ринку товарів та послуг фірма виступає як продавець, на ринку ресурсів – як покупець власних факторів виробництва;

держава – самостійний економічний суб'єкт ринку, до складу якого входять урядові установи, що здійснюють економічну, юридичну та політичну владу для забезпечення умов господарювання усіх суб'єктів економіки, а також контроль суб'єктів заради досягнення суспільної мета.

Базові економічні поняття

- ❑ **Економічні потреби** – це внутрішні мотиви, що спонукають до економічної діяльності. Особливість потреб полягає в їх безмежності. Потреби задовольняються за допомогою благ.
- ❑ **Економічні блага** – це засіб задоволення потреб, що існує в обмеженій кількості. Економічні блага поділяються: на товари та послуги, на споживчі (прямі) та виробничі (непрямі). Для створення товарів і послуг потрібні ресурси. Ресурси стають факторами виробництва у процесі виробництва.
- ❑ **Ресурси** (фактори виробництва) – це елементи, що використовують заради виробництва економічних благ. Економічні ресурси мають істотну спільну властивість – рідкісність.

Основними відмінностями між ресурсами та факторами виробництва є:

ресурси можуть бути платними і безплатними, а фактори виробництва завжди платні;

ресурси можуть мати і не мати власника, а фактори виробництва завжди мають власника;

ресурси є джерельною базою для факторів виробництва;

не всі ресурси стають факторами виробництва.

Спільним у факторів виробництва і ресурсів є їх обмеженість або рідкість.

Ефективним використанням виробничих ресурсів вважається таке використання, при якому за даного рівня знань і даної кількості виробничих ресурсів неможливо виробити більшу кількість деякого товару без скорочення випуску інших товарів.

Неефективним використанням виробничих ресурсів вважається таке використання, при якому за даного рівня знань і даної кількості виробничих ресурсів можливо виробити більшу кількість деякого товару без скорочення випуску інших товарів.

Обмеженість ресурсів породжує серед товаровиробників конкуренцію щодо їх використання та розподілу, і це обумовлює вибір оптимального варіанту їх застосування.

Вибір – це компроміс, на який змушені йти економічні суб'єкти, щоб за умов обмежених ресурсів задовольнити якомога більше потреб.

Економічний вибір – вибір найкращого серед альтернативних варіантів, який дозволяє досягти максимального задоволення потреб за мінімум витрат.

З проблемою економічного вибору пов'язана проблема альтернативної вартості (витрат).

Альтернативні витрати визначають цінність найкращого варіанта, від якого відмовляються в процесі здійснення економічного вибору.

Їх характеризує цінність втрачених можливостей – витрати на виробництво будь-якого блага, виражені через інше благо, яким пожертвували.

2. Поняття «система» грецького походження і означає «утворення».

Філософія трактує це поняття як певну кількість закономірно пов'язаних один з одним елементів (предметів, явищ, принципів тощо), що становлять певне цілісне утворення, єдність.

Системі притаманні такі риси як цілісність, тісний взаємозв'язок між її ланками, здатність до відтворення як кожної із її ланок, так і самої системи в цілому.

Економічна система розглядається як цілісне утворення, на функціонування і розвиток якої впливає не тільки політична, соціальна і духовно-культурна підсистеми суспільства, але й інші фактори: регіон, світова цивілізація, глобальне середовище (людство), природно-кліматичні умови.

Економікс досліджує, вивчає економічну систему суспільства, призначенням якої є створення матеріальних благ і послуг для забезпечення потреб суспільства.

Економічна система з точки зору її складових елементів має такі ланки:

- 1) продуктивні сили**, які складаються із засобів виробництва (знарядь та предметів праці) - речовий фактор виробництва та робочої сили, яка виступає як особовий фактор виробництва;
  - 2) техніко-економічні відносини**, які засновані на суспільному поділі праці (загальному, частковому та одиничному); значну роль в сфері техніко-економічних відносин відіграють спеціалізація, кооперування, комбінування виробництва та його концентрація;
  - 3) соціально-економічні відносини** або відносини власності;
  - 4) господарський механізм**, під яким розуміють систему економічних, організаційних, правових та інших форм і методів управління господарською діяльністю на різних рівнях управління економікою.
- Господарський механізм - комплекс основних форм, методів і важелів використання економічних законів, розв'язання суперечностей суспільного способу виробництва, реалізації власності, всебічного розвитку людини, узгодження її інтересів з інтересами суспільства***

Економічна система суспільства – це сукупність усіх видів економічної діяльності людей, спрямованих на виробництво, розподіл, обмін та споживання матеріальних благ і послуг, на регулювання економічної діяльності відповідно до мети суспільства.

В економічній літературі існують різні підходи щодо класифікації типів економічних систем.

Виходячи із ступеня економічної свободи працівника та його ролі в суспільстві виділяють *рабовласницьку, феодальну (кріпацьку), капіталістичну та соціалістичну системи.*

Якщо за основу визначається ступінь взаємодії національної економіки з системою міжнародних економічних відносин, то економічні системи поділяють на *закриту та відкриту.*

3.

Визначення ринку:

— ринок — це обмін, організований за законами товарного виробництва та обігу;

— ринок — це економічний простір (місце, територія, зона), на якому відбувається обмін товарів;

— ринок — це сукупність конкретних економічних відносин між продавцями та покупцями у процесі купівлі продажі товарів і послуг.

Отже, ринок — система економічних відносин, пов'язаних з обміном товарів та послуг на основі широкого використання різноманітних форм власності, товарно-грошових і фінансово-кредитних механізмів.

Етапи формування ринку.

Класичний вільний ринок (до середини ХІХ ст.), в якому держава не втручалася в економіку, виступаючи «нічним вартовим», який стежив за тим, щоб усі, хто має самостійне джерело доходів, ретельно сплачували податки до державної казни.

Регульований ринок (середина ХІХ — 50-ті роки ХХ ст.) характеризувався втручанням держави в економічне життя суспільства з метою обмеження свавілля монополій та захисту конкурентного середовища.

Соціально орієнтований ринок, у якому, крім механізмів регулювання, держава бере на себе виконання функції соціального захисту населення.

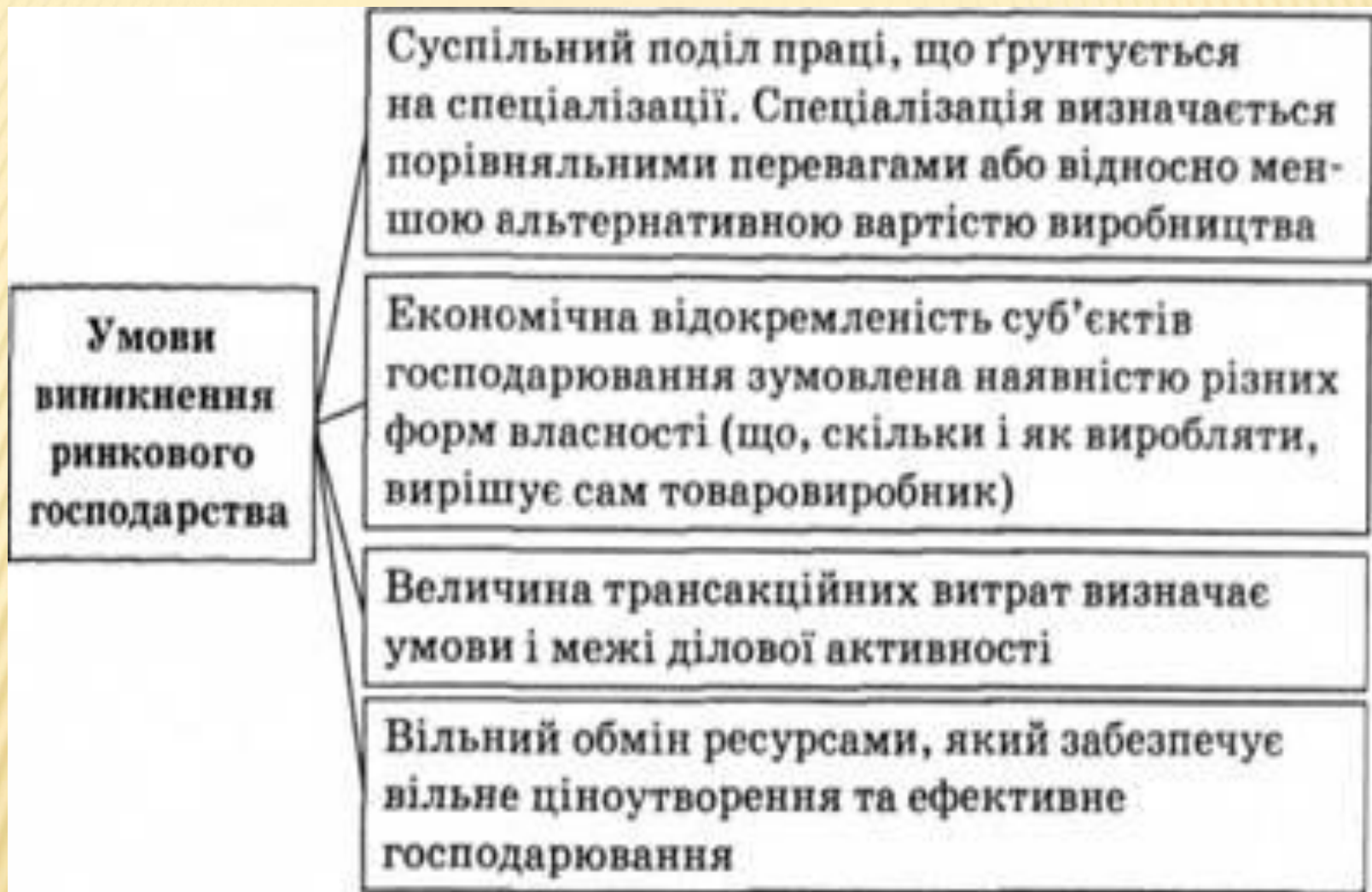

Рис. 1. Умови виникнення ринкового господарства

Рис. 2. Основні риси сучасної ринкової економіки

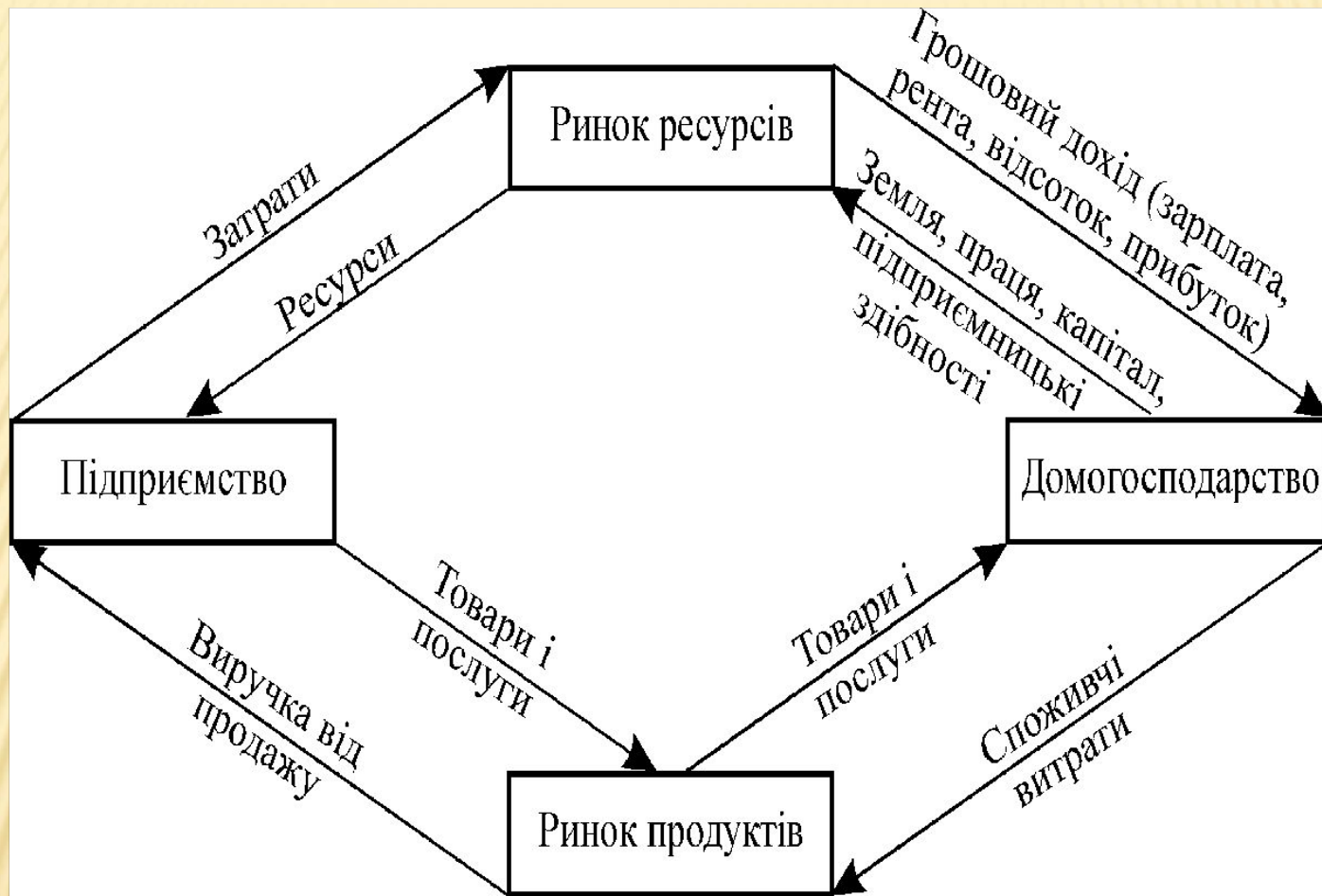

Рис. 3. Принципи функціонування ринкової економіки

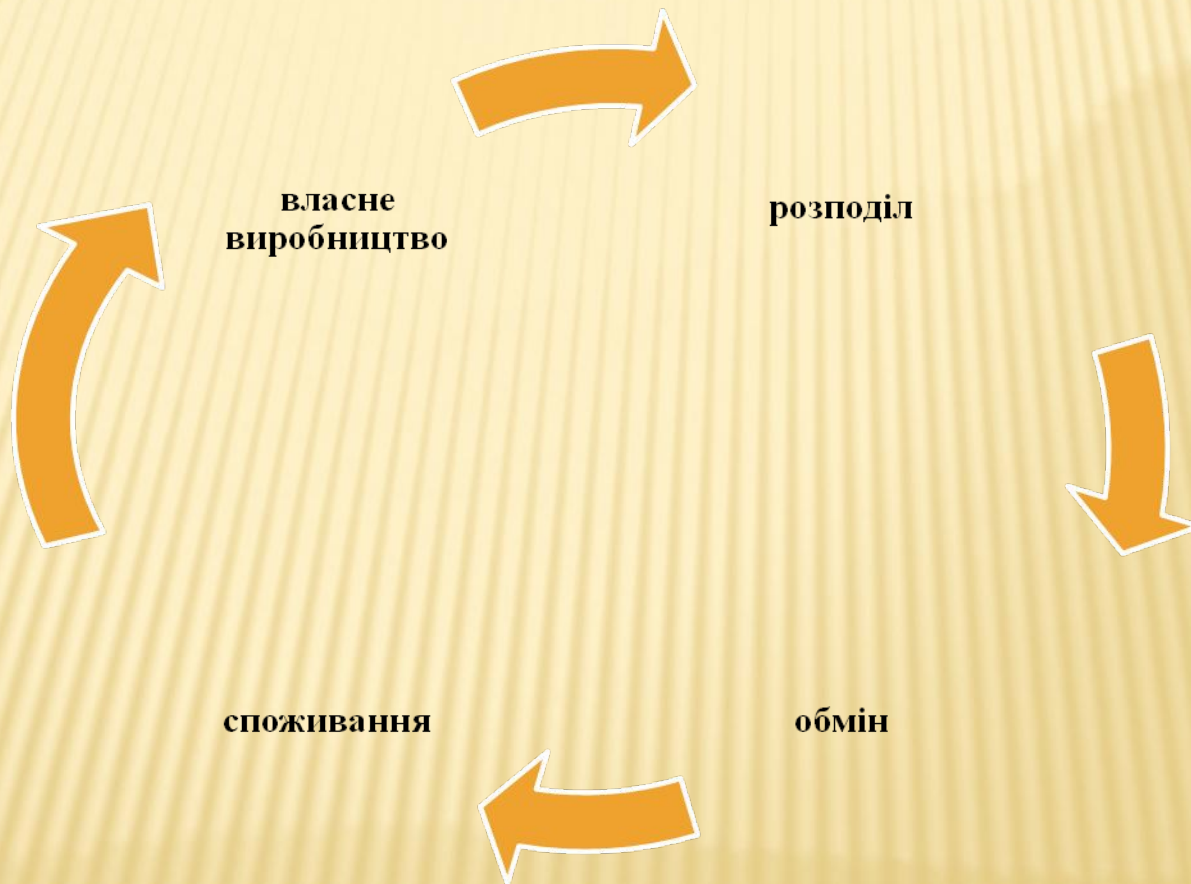
Рис. 6. Переваги та недоліки ринкової економіки

Кругообіг ресурсів і доходів

4.

Відтворювальний аспект суспільного виробництва включає чотири стадії (фази) щодо створеного суспільного продукту: власне виробництво, розподіл, обмін, споживання.

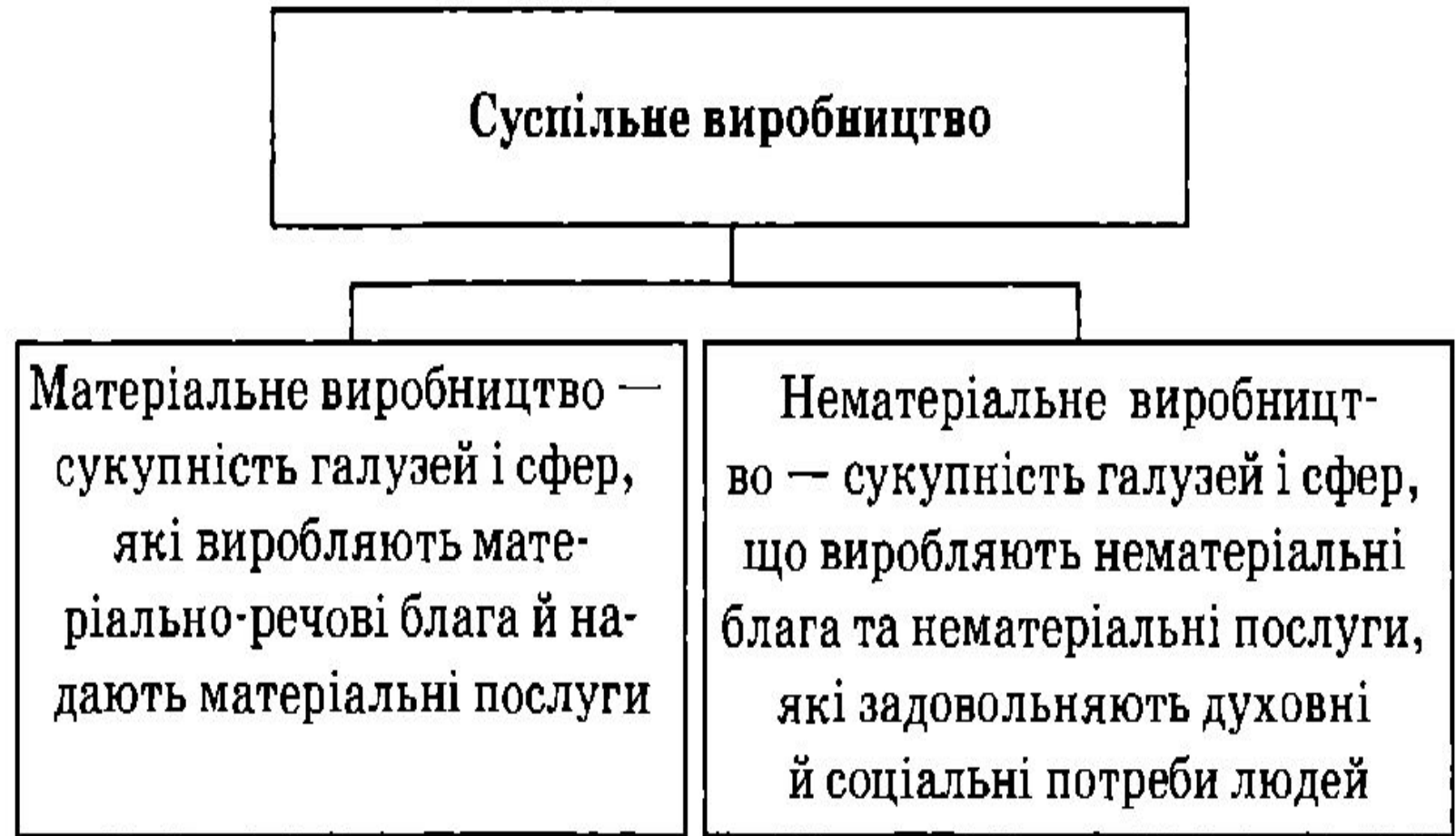

Рис. Сфери суспільного виробництва

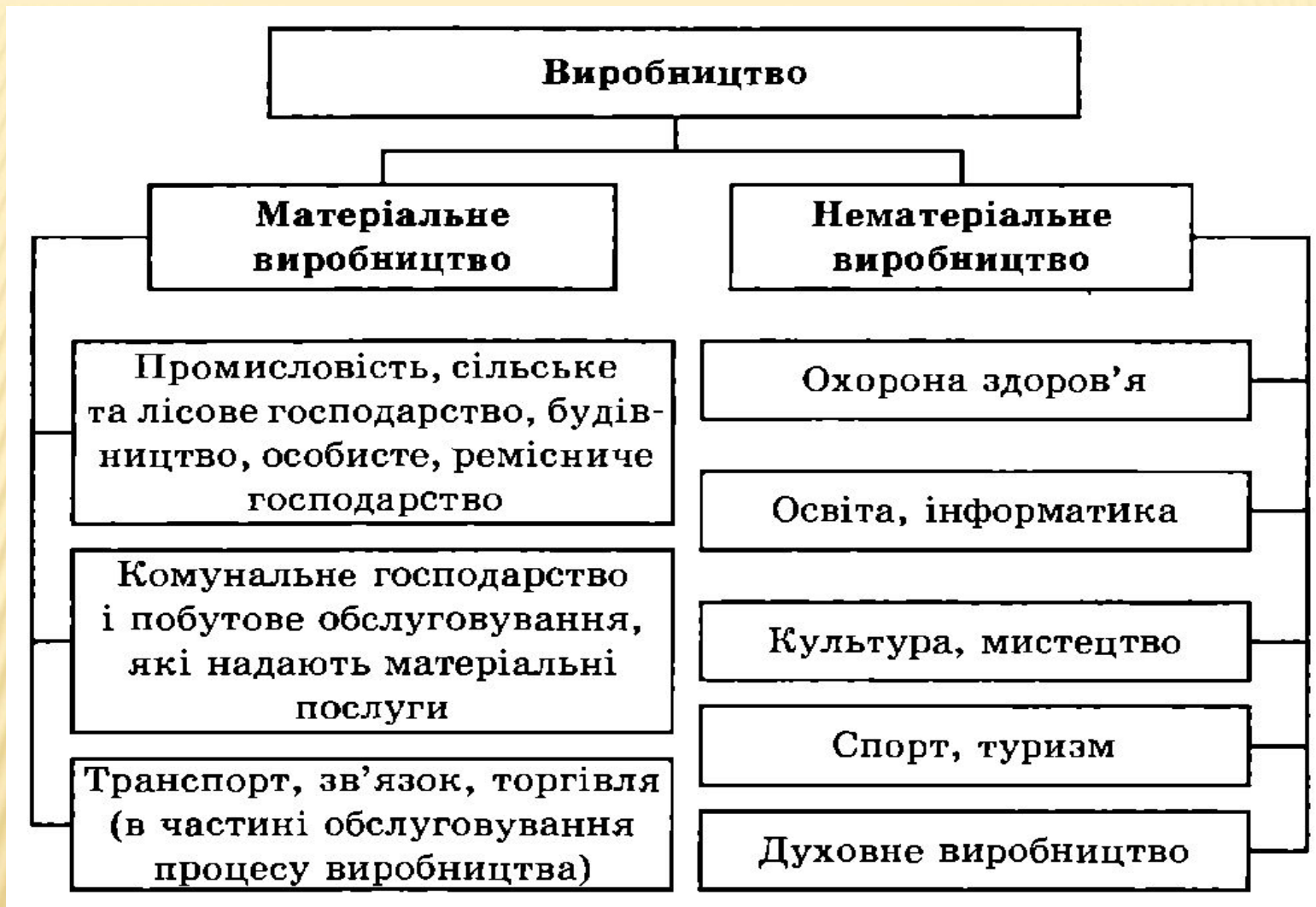

Рис. Галузева структура суспільного виробництва

Споживання являє собою використання створених благ.

виробниче споживання – це використання засобів виробництва і робочої сили працівника для виготовлення суспільно необхідного продукту

особисте споживання – споживання, в процесі якого відбувається відтворення робочої сили

Споживання визначає мету виробництва і його структуру.

ВИДИ РОЗПОДІЛУ

розподіл
засобів
виробництва

розподіл
трудових
ресурсів

розподіл
предметів
споживання

У процесі розподілу встановлюється частка кожного (трудового колективу чи окремої особи) в одержанні суспільного продукту.

Для задоволення конкретних потреб суспільства, кожного виробничого підрозділу й окремої людини, продукт має пройти стадію обміну.

Види обміну

обмін
діяльністю і
здібностями

обмін
засобами
виробництва

обмін
предметами
споживання

5.

Залежно від підходу до пояснення поведінки окремих економічних суб'єктів мікроекономічна теорія поділяється на позитивну і нормативну.

Позитивна економічна теорія вивчає факти і залежності між цими фактами.

Нормативна – пропонує рецепти дій та визначає, які конкретні умови бажані або небажані для економічних суб'єктів.

Розмежування позитивної і нормативної мікроекономічної теорії є відправним пунктом у методології економікс.

Методологія економікс являє собою сукупність способів, прийомів пізнання економічних відносин і процесів на рівні окремих економічних одиниць.

Основними способами позитивної економіки є пріоритет потреб економічних суб'єктів та рівноважний підхід, а специфічним прийом пізнання є **граничний аналіз**.

До *специфічних методів нормативної* економіки є економічне моделювання:

- мовне моделювання;
- математичне моделювання;
- графічне моделювання.

Моделювання являє собою спрощене відображення економічної дійсності за допомогою рівнянь і графіків, що описують взаємозв'язки різноманітних змінних.

Економічна модель зазвичай прагне пояснити, як на ключові економічні змінні впливають економічні умови та розкриває характер зв'язку між економічними змінними.

Економічна змінна – це те, що впливає на вирішення основних економічних питань «що, як, хто і для кого», або те, що характеризує результати рішень цих питань.

Економічні змінні поділяються на екзогенні та ендогенні.

Екзогенні – це змінні, які вводяться ззовні і значення яких задаються до початку побудови моделі.

Ендогенні – це змінні, які формуються «всередині» моделі, є результатом її рішення.

Головна поведінкова передумова економічних суб'єктів – це гіпотеза про їх раціональну поведінку.

Гіпотеза – попередній, неперевірений практикою принцип, що базується на спостереженнях, змоглядних висновках, логіці або інтуїції. **Раціональна поведінка економічних суб'єктів – намагання досягти максимальних результатів при наявних обмеженнях :**

домогосподарства максимізують корисність, фірми – прибуток, держава – суспільний добробут.

При обговоренні цих та інших завдань, економісти широко використовують різного роду моделі, що дозволяють у компактній формі отримати певні результати. В основному в економічних дослідженнях використовують моделі двох типів – оптимізаційні та рівноважні.

Рівноважні моделі – використовуються при дослідженні взаємовідносин між економічними суб'єктами.

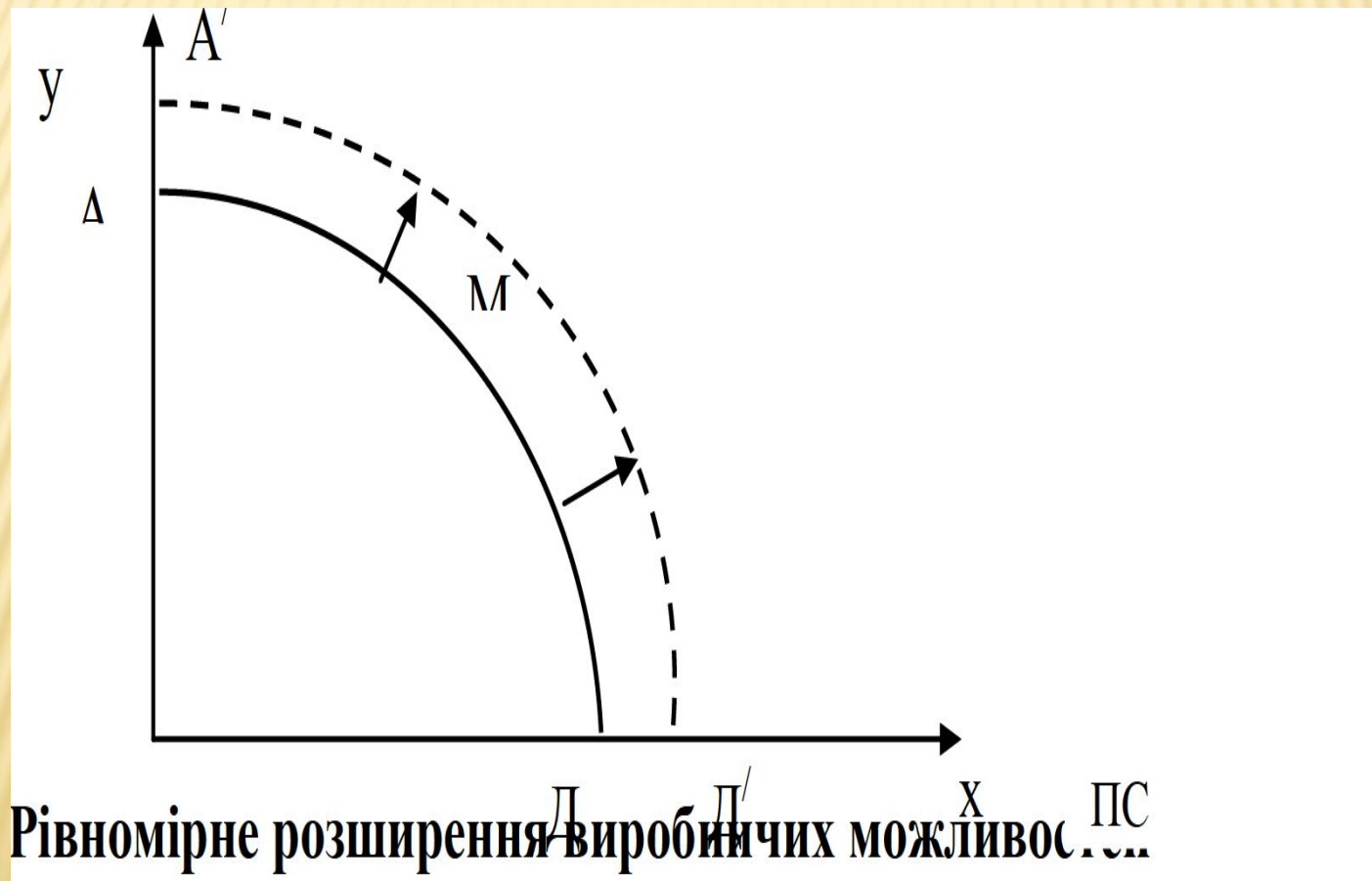
Оптимізаційні моделі – застосовують при дослідженні поведінки окремих економічних суб'єктів.

Графічним відображенням проблеми економічному виборі є крива виробничих можливостей. Для побудови кривої виробничих можливостей потрібні певні припущення:

- В економіці задіяні всі економічні ресурси тобто досягнута повна зайнятість ресурсів.
- Всі економічні ресурси задіяні в найкращих комбінаціях тобто досягнутий повний обсяг виробництва.
- Всі товари, що виробляються в економіці можна поділити на дві великі групи – засоби виробництва (Y) та предмети споживання (X).

Альтернативна вартість – це цінність втрачених можливостей; це кількість одного блага, якою необхідно пожертвувати заради одержання додаткової одиниці іншого блага.

Основним методом при побудові оптимізаційних моделей є граничний аналіз, розроблений теорією маржиналізму. Засновниками теорії маржиналізму вважаються економісти австрійської школи Карл Менгер (1840-1921), Фрідріх фон Візер (1851-1926), Ейген фон Бем-Баверк (1851-1914), а також англієць Уільям Стенлі Джевонс (1835-1882).

Маржиналізм – теорія, що вважає економіку системою взаємопов'язаних господарюючих суб'єктів, а всі економічні процеси пояснює за допомогою використання граничних (max або min) величин, які характеризують не стільки сутність явищ, скільки їх кількісну зміну.

Головні категорії маржиналізму: гранична корисність; гранична продуктивність; граничні витрати; граничний дохід.

Согласно теорії маржиналізму економічні суб'єкти в процесі прийняття раціональних рішень порівнюють граничні витрати та граничний дохід.

ДЯКУЮ

ЗА

УВАГУ